

п. Ігор Бриндак, викладач ДДС

Свого часу в нашому часописі було поміщено рецензію на фільм Крістіана Річа «Питання віри» (див. «І мовив Господь» «Слово» № 4(68) 2016-2017). У цій стрічці розглядалися проблеми, пов'язані з теорією еволюції. У цьому ж номері піде мова про фільм режисера Тома Хаймса «Припущення» («Alleged»). В ньому також розглядається проблема, пов'язана з еволюціонізмом, але дещо по-іншому. В основу фільму лягли реальні події, які мали місце 1925-го року в американському штаті Теннесі.

Там відбувся знаменитий процес Джона Скоупса, більше відомий в історії як «мавпячий процес». А розпочиналося все у 1922-му році в штаті Небраска біля русла так званого Зміїного потоку. Там на розкопках працював консультант-геолог американського музею природничої історії Гарольд Кук. Під час розкопок він знайшов цікавий предмет – закам'янілий зуб. Кук привіз цей зуб до музею і представив директорові Генрі Озборну. Останній, оглянувши знахідку, зробив висновок, що зуб належав істоті, яка була напівлюдиною – напівмавпою, і назвав її Людина Небраська або Гесперопітек Гарольд Куковий. Дуже швидко у пресі з'явився заголовок: «Гесперопітек – перший антропоїдний примат, знайдений в Америці». Прихильники теорії Дарвіна були у захопленні від того, що нарешті нібито було знайдено сполучну ланку між мавпою і людиною.

В той час у багатьох американських школах було заборонено викладати дарвінізм. Вся справа у тому, що школи були поліконфесійні, і тому, враховуючи ситуацію, уряди деяких штатів вирішили діяти за принципом ні вашим – ні нашим, тобто не дозволяючи викладати у державних школах релігійні предмети, одночасно заборонили і теорію Дарвіна.

І тут ми підходимо до подій, показаних у фільмі «Припущення». Сценарій розгортається у місті Дайтон, де проходив «процес Скоупса». Починається все з того, що кілька чоловік прочитали у пресі оголошення від організації ACLU. Коротко пояснимо читачам, що це.

Отже ACLU (American Civil Liberties Union) – Американський союз громадянських свобод – організація, яка твердить, що захищає права і свободи, гарантовані Конституцією США її громадянам. Але в історії ця організація неодноразово займала антиклерикальну позицію. Так от у 1925 році вони зробили оголошення, що якщо хтось порушить закон про заборону викладати дарвінізм у державних школах, то ACLU візьме на себе всі судові витрати. І тоді знайшлося декілька ентузіастів, які спеціально підмовляють вчителя математики Джона Скоупса порушити цей закон, щоб пізніше подати на нього в суд. Як показано у фільмі, і як було у реальності, Джон Скоупс ніколи дарвінізм не викладав. Насправді вся ця історія була спровокована ініціативою ACLU для пропаганди Дарвінівської теорії у США, а заодно з метою показати фанатизм і обмеженість християн. Заради цього піару на вимогу адвокатів Скоупса мавпячий процес транслювався по радіо. Остаточно Скоупс був визнаний винним і засуджений до сплати штрафу у розмірі 100 доларів. Пізніше його адвокати подали апеляцію і суд другої інстанції зменшив штраф до 50 доларів.

Паралельно з висвітленням цього процесу у фільмі «Припущення» введена також сюжетна лінія закоханої пари: Чарльза Ендерсона і Рози Елізабет Вільямс. Вони працюють у газеті: Чарльз – журналістом, а Роза – машиністкою і обоє були присутніми на процесі. Спочатку Чарльз і Роза також були прихильниками дарвінізму. Але пізніше, як не дивно, «мавпяча теорія» стала для них причиною конфлікту і мало не призвела до розриву стосунків, хоча вкінці молоді люди все-таки одружилися. А суть конфлікту була у тому, що від Чарльза керівництво вимагало висвітлювати процес у відповідному руслі, перекручувати одні факти й замовчувати інші, щоб створити піар для дарвінізму. Роза зрозуміла, що це нечесна гра і переконувала свого нареченого не брати у цьому участь. Чарльз дуже довго цьому противився, але згодом погодився і взагалі перейшов працювати в інший часопис. Тут добре висвітлений ще один момент: як іноді здійснюються маніпуляції у ЗМІ. Цим і пояснюється сама назва фільму. Коли шеф Чарльза дає йому завдання писати ту або іншу статтю не тільки стосовно «мавпячого процесу», але і взагалі, то заодно дає пораду, як найкраще перетворити її у сенсацію. А на зауваги Чарльза, що фактів для тих або інших сенсаційних висновків немає, шеф говорить: «Ну але ж це може бути нашим припущенням». І так дуже часто припущеннями обманюють велике число людей.

Варто пригадати один момент, який у фільмі не показаний, але мав місце в часі процесу. Вище вже згадувалося про знахідку Гарольда Кука у штаті Небраска. Так от її теж було вирішено використати у «мавпячому процесі». Ні, сам зуб до суду не приносили, але демонстрували людям зображення гесперопітеків як переконливий доказ на користь дарвінізму. Після закінчення процесу були виділені нові кошти на розкопки у штаті Небраска, і нарешті у 1927 році знайшли скелет гесперопітека або людини небраської. Але згодом виявилось, що насправді гесперопітек був... дикою свинею, які ще й до сьогодні живуть у Південній Америці. Одним словом, закінчилася ця історія як у знаменитій казці «А король то голий». Тому дарвіністи програли процес не тільки у

юридичному, але й моральному сенсі.

Тепер ще один важливий момент. Читачі мабуть зауважили, що автор цих рядків не вживав у статті, за винятком анонсу слів еволюціонізм або теорія еволюції, а вживав термінологію дарвінізм, теорія Дарвіна, «мавпяча теорія». Хтось може подумати, що суттєвої різниці між вищевказаними термінами немає. Але не все так просто. Наприклад, ще в 1900 році на природничому конгресі в Аквісграні виступав відомий німецький зоолог Оскар Гертвіг (1849-1922). Серед іншого він сказав: «Наука еволюції залишиться такою, якою є, без жодної зміни навіть тоді, коли теорія Дарвіна буде цілковито поваленою». А ось ще дві цитати американських професорів біології. Даррел Кауц стверджував: «Людей вводять у блуд, змушуючи вірити, що оскільки мікроеволюція реальність, то макроеволюція така ж реальність». Френк Марш писав: «Мікроеволюція – так, макроеволюція – ні. Це факт [...] великої важливості, що заслуговує глибокого вивчення». Точніше можна сказати так: не існує теорія еволюції, а існують теорії еволюції. І дарвінівська є одна з них.

Для чого це тут? Можливо, читачі вже не раз чули інформацію, що деякі римські папи, включаючи і сьогоднішнього Франциска, заявляли, що Церква не засуджує теорію еволюції. У декого може скластися враження, що вони мали на увазі саме таку еволюцію, яку ми знаємо зі шкільної парти. Але чи це дійсно так? Насправді ж офіційний документ про ставлення Церкви до еволюціонізму видав тільки Папа Пій XII у 1950 році. Це була енцикліка «*Humani generis*». Наступні понтифіки, включаючи і Франциска, коли говорили на еволюційну тематику, посилались саме на цю енцикліку. Вона є офіційним вченням Католицької Церкви стосовно еволюції і в ній дійсно говориться, що Церква не забороняє теорію еволюції як таку, але ставить деякі умови: «Насправді вірні не можуть прийняти вчення, прихильники якого стверджують, що або на землі після Адама були справжні люди, які не пішли від нього шляхом природного розмноження як від праотця всіх людей, або що Адам являє собою сукупність цих багатьох праотців. В дійсності ми не бачимо засобу поєднати подібне вчення з тим, чому навчають джерела одкровення» (*Humani generis*, п. 269). Тобто теорія еволюції є допустимою доти, допоки вона не заперечує існування Адама і Єви як реальних осіб і праотців всього людства. Зрозуміло, що з історичністю Адама само собою визнається і Бога-Творця, і богонатхненність Святого Письма. Наскільки це все співпадає з цією еволюцією, яку ми вчили у школі, посудіть самі.

Повернемося до фільму, зокрема до того моменту, коли Роза розчарувалась у дарвінізмі. Причиною було не тільки те, що вона бачила нечесність у ЗМІ, але ще й так звана евгеніка. Окремі тогочасні дослідники, які назвали себе евгеніками, до них зокрема належав вищезгаданий Генрі Озборн, виступали за те, щоб вивести расу сильних людей, а тому поширювали ідею стерилізації тих, хто, на їх думку, був занадто слабким. У деяких американських штатах у той період вже були впроваджені закони про стерилізацію тих або інших верств населення. У фільмі показано, як лікарі намагались стерилізувати рідну сестру Розі Ебігайл, правда остаточно їй вдалося від цього врятуватись.

Але евгеніка пов'язана з дарвінізмом, зокрема із вченням про природний добір. І тут фільм заторкує ще одне важливе питання, а саме, які плоди несе «мавпяча теорія». Якщо людина виникла лише шляхом природного добору від звіриних істот, зі світу, де існує боротьба за існування, то тоді будь-який злочин виправданий. Власне у стрічці добре показано, як на суді головний обвинувач Вільям Брайн пригадав, що приніс дарвінізм суспільству: зростання злочинності, дикий капіталізм, імперіалізм, евгеніку. Його виступ мав місце ще у 1925 році. Згодом дарвінізм користувався особливою популярністю у нацистській Німеччині і призвів до жахливих злочинів III-го Рейху. Більшовики також активно використовували цю теорію в першу чергу для боротьби з релігією. Хто жив у радянській час, пам'ятає це добре. До сьогоднішнього дня дарвінівська теорія є підставою для виправдання абортів, адже згідно з твердженнями дарвіністів людський ембріон у материнській утробі проходить усі стадії еволюції: е рибою, жабою і т.д. Значить він не є людиною, а тому аборт не є вбивством. Ну і, ясна річ, є прихильниками «мавпячої теорії» у наш час гендерні ідеологи.

А тепер візьмемо для порівняння християнське вчення про людину як образ і подобу Бога. Чи можна з таким вченням виправдати будь-який злочин? Зрозуміло, що можуть бути і порочні християни так само, як і високоморальні атеїсти чи дарвіністи. Мова не про це, а саме про вчення як таке. Цікаво згадати навіть сучасну війну проти України, адже у Росії її часто виправдовують тим, що росіяни і українці були колись одним народом, що Крим – це споконвічна російська земля. Але притому забувають, що все людство було колись одним народом, що всі люди походять від Адама і Єви, тому що немає ніяких споконвічно російських, споконвічно румунських, чи споконвічно ще чиїхось там земель. А через так звані споконвічні землі розв'язувати війну проти суверенної держави – це порушення заповіді «Не убий». У будь-якому випадку краще вважати своїм предком Адама, аніж орангутанга.

На завершення хочеться зауважити таке. Напевно, назву фільму «Припущення» дали ще із тієї причини, щоб показати, що і весь цей скандал із процесом Скоупса розгорівся через вчення, яке є тільки припущенням. Дійсно, з чисто наукової точки зору дарвінізм теж є всього лишень гіпотезою, тобто припущенням. Але це було припущення, яке дорого обійшлося людству і обходиться по сьогодні, ми ж, як вільні люди, завжди маємо можливість зробити інший вибір.

Ігор БРИНДАК, Дороге припущення // СЛОВО №3 (71) 2017